

Yavuz HATUNOĐLU¹

Aşkım HATUNOĐLU²

Mehmet Ali AVCI³

**DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA KADIN PROBLEMLERİNE GENEL BİR
BAKIŞ, ÖZELDE AĞRI DOĞUBEYAZIT VE MUŞ MALAZGİRT YÖRESİNDE
KADIN DIŞLANMIŞLIĞININ SOSYOLOĞİK VE PSİKOLOĞİK BOYUTU ÜZERİNE
DEĞERLENDİRME**

Özet

Bu alıőmamızda amaç; ülkemizin kanayan yarası konumunda olan kadın sorununa Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi penceresinden bakmak, bu sorunun alt yapısını sosyolojik ve psikolojik yönden irdeleyerek konu hakkında çeşitli çözüm önerileri getirmektir.

Hemen hemen tüm ilahi dinlerin kutsal saydığı ve korunması için çeşitli önerilerde bulunulduğu kadının gelinen aşamada hiçte hak ettiği bir yerde olduğu söylenemez. Bilim insanlarının ve sosyologların “toplumun aynası kadındır”, “toplumun medeniyet seviyesini kadının bulunduğu konum belirler” tespitlerine rağmen Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinde durumun içler açıcı olmadığı araştırmamızda gözlenmiştir. Kırsal kesimde kadının konumunu Atasözlerimize de yansımış Şu sözler en iyi şekilde özetlemektedir. “Kadın her şeyi, erkek geriye kalan işleri yapar”, “karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etme”.

Bu gün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kadın özellikle erkek çocuk ürettiği, maddi manevi hiçbir karşılık beklemeden evinde ve tarlasında çalıştığı ölçüde saygınlık kazanmakta, tüm bunlara rağmen yine de ikinci sınıf vatandaş olmaktan ve her türlü fiziksel Şiddette maruz kalmaktan kurtulamamaktadır.

¹ Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beőeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü, yhatunoglu@gmail.com

² Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beőeri Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümü, askimhatunoglu@hotmail.com

³ Milli EĞitim Bakanlığı Őenyurt Çok Programlı Lisesi, Görsel Sanatlar Öğretmeni rojhataavci047@hotmail.com

Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi incelediğimiz bölgelerde de kırsal kesim kadınları ile kentsel kesim kadınları hukuksal ve siyasal açıdan eşit haklara sahip olmalarına rağmen, kırsal kesim kadınlarının eğitim durumlarının ve ekonomik getirilerinin olmaması, son derece sınırlı bir dünya görüşlerinin olması, feodal realitenin ve erkek hegemonyasının çok güçlü olması gibi nedenlerden dolayı daha fazla ezilmekte, maddi manevi anlamda şiddete maruz kalmaktadır.

Araştırmamızda tespit edilen önemli bulgulardan biri de kadının kırsal kesimlerde kendisini ikinci sınıf vatandaş olarak görmesi ve bu durumun son derece doğal bir olguymuş, kendi kaderleriymiş gibi kabul etmesidir.

Anahtar kelimeler: Kadın Sorunu, Doğu'da Kadın olmak, Kırsal Bölgelerde Kadın, Kadına yönelik Şiddet.

AN OVERVIEW ON WOMEN'S PROBLEMS OF EASTERN AND SOUTHEASTERN ANATOLIA, SPECIALLY EVALUATION OF WOMEN'S MARGINALITY'S SOCIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS IN AĞRI DOĞUBEYAZIT AND MUŞ MALAZGİRT REGION

Abstract

Our aim in this work is to look from the point of Eastern and Southeastern view to women problem which is a really important problem in our country and examine its sociological and psychological aspects and find solutions.

Women who are accepted as holy by almost all religions cannot be said that they are in the situation they deserve. Although scientists and sociologists say that “women are the mirrors of the society.” And “The position of women in society determines the level of civilization”, the situation is different in rural areas of Eastern and Southeastern Anatolia. Our proverbs summarize the women's status in rural areas so right: “Women do everything, men do the rest.”

Today in Eastern and Southeastern of Turkey earn respect as long as they give birth to baby boys and work at home and fields without expectation. Despite all this, women cannot escape from being second-class citizens and violence. Although all women have the same legal rights in legal and political point of view, there are huge differences between rural area women and women in urban because rural area women have low educational status, limited world views, and men are very strong. So they are exposed to violence, physical and moral sense.

One of the most important findings of our research is that women in rural areas accept themselves as second-class citizen and regard this status highly natural like their own fate.

Key words: Women Problem, Being a woman in the East, Women in rural areas, violence against women

1. Giriş

Bu araştırmamızda asıl amacımız; ülkemizin kanayan yarası konumunda olan kadın sorunu ve kadına şiddet konusuna Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi penceresinden bakmak, bu sorunun alt yapısını sosyolojik ve psikolojik yönden irdeleyerek, makale vesilesiyle soruna bazı çözüm önerileri getirmektir. Bizce kadın sorunlarının, kadın dışlanmışlığının ve kadına yönelik şiddetin toplumun tüm kesimleri tarafından daha iyi irdelenmesi, anlaşılması ve bu soruna çözüm önerilerinin geliştirilmesi için bilimsel makalelerin, araştırmaların yapılması yaşamsaldır.

Anadolu'daki kadın sorunlarına ve kadına yönelik şiddet olayına bakmadan önce şiddeti tanımlamak, dünyada genel olarak kadın sorunlarına değinmek bildirimizin genel gidişatı açısından yararlı olacaktır. “Genel olarak “şiddet; güç ve baskı uygulayarak insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümü olarak tanımlanmaktadır” (Hürriyet, 2012). Dünya Sağlık Örgütü ise Şiddeti; fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması şeklinde tanımlamaktadır (Güler, Tel, Özkan Tuncay, 2005). Kadına yönelik şiddet; Birleşmiş Milletler Genel Meclisi tarafından 1993 yılında kabul edilen “Kadına yönelik şiddetin yok edilmesi bildirgesinde; cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen, kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit baskı veya özgürlüğün keyfi olarak engellenmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Yine BM tarafından organize edilen 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu'nda ise kadına yönelik şiddet; kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel olan bu tip hareketlerin tehdidini, baskısını ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türlü hareket şiddet olarak tanımlanmaktadır” (Dişsiz ve Hotun Şahin, 2008).

Dünyanın birçok yerinde karşımıza çıkan ve olayın mahrem olarak kabul edilmesi, kadının içe kapanarak olayı dışa yansıtmaması gibi nedenlerden ötürü önüne bir türlü geçilemeyen kadına yönelik şiddet için kalıcı çözümler üretmek amacıyla BM tarafından 1994 yılında Pekin'de 4. Kadın Konferansı toplanmıştır.

4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu'nda kadına yönelik şiddet ve kadın sorunları genel bir bakış açısıyla şöyle sıralanmıştır.

“Dayak dâhil aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, evdeki kız çocukların cinsel istismarı, çeyizle bağlantılı şiddet, evlilikte tecavüz, kadının cinsel organına zarar verme ve diğer geleneksel uygulamalar, nikâh dışı şiddet ve istismarla bağlantılı şiddet;

Tecavüz, cinsel taciz, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde sarkıntılık ve cinsel zorlama dâhil toplum içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadınların alınıp satılması ve fahişeliğe zorlanması;

Nerede olursa olsun devletin yürüttüğü ve göz yumduğu fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet;

Kadınlara yönelik şiddetin diğer türleri arasında silahlı çatışma durumlarında kadınların insan haklarının ihlal edilmesi, özellikle cinayet, sistematik tecavüz, cinsel kölelik ve gebeliğe zorlama vardır.

Kadınlara yönelik şiddet hareketleri, aynı zamanda zorla kısırlaştırma ve düşüğe zorlama, kontraseptiflerin zorla, baskıyla uygulanması, kız bebeklerin öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimini de kapsamaktadır” (ICPD, 1994, T. C. Başbakanlık, 1996).

İnsanlık âleminin aşağı-yukarı yarısını belki de yarısından fazlasını teşkil eden kadınların, bu gün toplumsal hayatta hak ettikleri yerde olmadıkları ve hatta hak ettiklerinin de çok gerisinde olduklarını, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da çıplak bir gözle bile görmek mümkündür. “Bunun, tesadüf olmadığını; erkekler tarafından planlanan, bilinçli ve sistematik bir erkek egemen sistemin ve ideolojik yaklaşımın eseri olduğunu görmek gerekir” (Avcı, 2012).

Hemen hemen tüm ilahi dinlerin kutsal saydığı ve korunması için çeşitli önerilerde bulunulduğu kadının, gelinen aşamada vaat edilenin çok uzağında olduğu bilinmektedir. Genel olarak bütün dinsel motiflerde kutsal olmasına, cenneti bile ayakları altında tutmalarına rağmen erkeklerle kıyaslandığında kadının, ikinci planda yer aldığını, bunun toplumsal alana yansıyan etkilerinin çok büyük olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. “Bir anlamda “İlahi Kudret’le pekiştirilen erkek egemen anlayış, erkeğe, iktidar olma ve iktidarını rahat sürdürmede inanılmaz kolaylıklar sağlamıştır. Hele kadınların dinsel yönlerinin erkeklere oranla daha güçlü olması yönetme erkini inanılmaz derecede güçlendirmektedir” (Avcı, 2012).

“Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik ve öğretim düzeyine bakılmaksızın tüm dünyada ve kültürlerde son derece yaygın görülen bir olaydır” (Güler, Tel, Özkan Tuncay, 2005). Dünyanın pek çok yerinde kadına yönelik şiddet günümüzde yaygın bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Evrensel olarak bütün dünyada, her yerde, her yaşta ve her cinsiyete karşı uygulanan bir insan hakkı ihlali olarak görülmelidir. “Aile içi şiddet daha çok eşe yönelik ve erkeğin kadına uyguladığı şiddet biçiminde olmaktadır. Kadına yönelik şiddetin temelinde cinsiyet ayırımı yatmaktadır” (Dişsiz ve Hotun Şahin, 2008). Aile içi şiddet kuşaktan kuşağa geçmekte, boyutlanarak günümüze kadar gelmektedir.

“Tarihin derinliklerinden günümüze ulaşan mumyalarda Arkeologların yaptığı incelemelerde erkek mumyalarda % 9 oranında kırık kemiğe rastlanırken, kadın mumyalarda % 30 oranında kırık kemik tespit edilmiştir” (Dişsiz ve Hotun Şahin, 2008). Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet olayı öylesine büyük tahribatlarla sonuçlanabiliyor ki; yalnızca şiddet gören kişiyi değil, şiddet olayına tanık olan kişilerin de psikolojik durumlarını da etkileyebilmektedir. Bu durum özellikle küçük çocukların psikososyal gelişimini de olumsuz etkilemektedir. “Çocuklarda aile içi şiddete maruz kalanların ya da şiddete tanık olanların kendi yetişkinlik dönemlerinde, kendi ailelerine şiddeti daha yüksek oranda uyguladıklarını ve şiddet olayına maruz kaldıklarını tespit eden çalışmalar mevcuttur” (Vahip ve Doğanavşargil, 2006). “Türkiye’de kadın sığınma evlerinde yapılan bir araştırmaya göre, şiddet gören kadınların tamamına yakını, çocukken de anne ya da babasının şiddetine maruz kaldığı ve sonradan kendi çocuklarını dövdüğü saptanmıştır” (Yıldırım, 1998).

İşıl Vahip ve Özge Doğanavşargil’in “Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız” adlı makalelerinde yapmış oldukları tespit önemlidir. Araştırmaya göre: “Yaşam boyu hiç şiddete maruz kalmamış hastalarımızın oranı % 17 olarak saptadık. Hastaların % 62’si

evliliğinde, % 63’ü çocukluğunda en az bir kez fiziksel şiddetle karşılaştığını bildirmiştir. Hastaların % 51’i kendi çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığını söylemiştir” (Vahip ve Doğanavçargil, 2006).

Bu gün Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kadınlar, özellikle erkek çocuk ürettiği, maddi manevi hiçbir karşılık beklemeden evinde ve tarlasında çalıştığı ölçüde saygınlık kazanmakta, tüm bunlara rağmen yine de ikinci sınıf vatandaş olmaktan, evdeki angaryalardan ve her türlü fiziksel şiddette maruz kalmaktan kurtulamamaktadır. Anadolu’nun birçok bölgesinde olduğu gibi incelediğimiz bölgelerde de kırsal kesim kadınları ile kentsel kesim kadınları hukuksal ve siyasal açıdan eşit haklara sahip olmalarına rağmen, kırsal kesim kadınlarının eğitim durumlarının ve ekonomik getirilerinin olmaması, son derece sınırlı bir dünya görüşlerinin olması, feodal realitenin ve erkek hegemonyasının çok güçlü olması gibi nedenlerden dolayı daha fazla ezilmekte, maddi manevi anlamda şiddete maruz kalmaktadır.

Ülkemizde kadın haklarına yönelik yasal düzenlemeler belli bir seviyede olmasına rağmen, pratikteki uygulanmaları pek sağlıklı olmamaktadır. Türkiye’de birçok Avrupa ülkesinden önce kadına bazı haklar verilmesine rağmen, Anadolu’nun birçok yerinde özellikle Doğu ve Güneydoğu da kadın kendi haklarının bilincinde değildir. Bu gün Türkiye’de ekonomik özgürlüğünü kazanmış, medyada öne çıkmış birçok kadının da cinsel ve görsel yanlarıyla dikkat çektikleri gerçekliği ile karşı karşıyayız. Yıllar önce güzelliğiyle derece yapmış bir iki kadın, manken, artist ya da şarkıcı, bu gün bile tüm deformasyonlarına rağmen öne çıkarılmaya çalışılmakta, hem yılın anneleri, hem yılın çocuk ve genç eğitimcileri olarak seçilmekte, hem ünlü bir pedagog, psikolog, sosyolog, siyaset bilimci, hem de en yeteneklimizi seçecek kadar iyi birer jüri olarak öne sürülmektedirler. İzdivaç programlarında da erkeklerin aradığı mutluluğu sunmak için ter dökmektedir. İşin ilginç yanı bir insan nasıl aynı anda birçok alanda en iyisi olabiliyor. Ve gerçekten bu meziyetleri taşıyıp taşımadıklarını kimse sorgulamamakta daha doğrusu kimsenin umurunda olmamaktadır.

1984 yılına kadar A.B.D. de erkeğin karısını dövmesi yasal olarak kabul edilmekteydi. XVIII ve XIX. yüzyıllarda İngiltere’de erkek, ailesi üzerinde her türlü hakka sahipti. “Erkeğin eşini kontrol etmesi için, baskı ve şiddet dâhil herhangi bir yola başvurması, işaret parmağından kalın olmayan bir sopa ile dövmesi yasal kabul edilmekteydi (Dişsiz ve Hotun Şahin). Bu durum 1920 den sonra ceza kapsamına alınmıştır.

Kadınların yalnız dolaşması, açık giyinmesi, mini etekli olması erkekleri tahrik eden sebepler olarak sıralanabiliyor. Ve bu sebeplerden dolayı erkeklerin saldırısına uğrayan kadının kendisi suçlanabilmektedir; erkek tahrik edildiği için suçu küçümsenebilmektedir. İşin en acı yanı ise bu gün hukuk sistemimizde bile bu durum hafifletici sebep olarak görülmektedir. Herhangi bir saldırı ihtimaline karşı da töreler, adetler, gelenekler ve aile meclisleri tarafından kadın yeteri kadar korunmamaktadır. İncelenen bölgede cinsel saldırıya maruz kalan kadın, aile meclisi tarafından öldürülürken; saldırıyı yapan erkek en kötü ihtimalle sürgüne gönderilmektedir.

Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi Ağrı Doğubeyazıt yöresinde de erkek, tanrıdan gelen bir hakla efendi konumundadır. Tanrı korkusu, ezilen kadındaki her türlü başkaldırı isteğini daha çekirdek halinde yok etmektedir. Sözelimi; Kilise, kadınların erkek boyunduruğundan çıkmaması için, Tanrı adına gözcülük etmektedir; “günah çıkarma-kutsama”, “bağışlama” ve “afroz” etme yetkileri erkeğin eline teslim edilmiştir. İslam’da da benzer yaklaşımların çokça olduğu rahatça fark ediliyor: İslam’da kadın, “akılda”, “miras”ta,

“imamlıkta”, “evlilikte”, “tanıklıkta”, “boşama”, “boşanmada” ve daha birçok konuda erkekten daha aşağı düzeydedir.

Genelde Anadolu, özelde Ağrı Doğubeyazıt ve Muş-Malazgirt yöresinde feodalitenin, erkek egemen sistemin kadına yaklaşımının ve kadına bakışının oldukça ilkel olduğu birçok araştırma sonunda ortaya konmuştur. Bildirimizde incelenen bölgede erkek egemen yapılanma, kız çocuğuna karşı olan tavrının, kız çocuğunun dünyaya gelişindeki somurtkan tavır ile başladığı görülmüştür. “Bu somurtkan tavır ile başlayan süreç yaşam boyu kız çocuklarına eşlik edecek bir olumsuzluklar dizgesini de devreye sokuyor. Kız çocuğu dünyaya gözlerini ilk açtığı anda karşılaştığı asık suratlar, bir ömür boyu peşini bırakmamaktadır” (Avcı, 2012). Hiç sevinçle karşılanmadığı gibi, her durumda uyarılarak ıslah edilmeye çalışılır. Kendisinden, konulan kurallara uyması, verilen görevleri zamanında yerine getirmesi ve küçük bile olsa erkeklere itaat etmesi beklenmektedir. Öte yandan erkek evlat sahibi olduklarında deyim yerindeyse kırk gün kırk gece eğlenilmekte, silah sıkılmakta, adaklar verilmekte, çocuğun boy boy çıplak resimleri çekilmektedir. Muş-Malazgirt yöresinde hala bazı anne babaların, çocuklarını sıralarken kızlarını evlat saymama ilkelini bu gün bile görmek mümkündür.

Bölgede “Erkeklerle, cafcıflı, bol hediyeli, sünnet, nişan ve nikâh törenleri yapılırken; genelde kızlara yönelik hiçbir etkinlik (mızmızlanarak yapılan kına gecesini saymazsak) yapılmaz. Kız çocuğunun biraz büyümesiyle, “kızını dövmeven, dizini döver” eğitim anlayışı devreye girer. Ve her fırsatta ıslah edilmek için uyarılır gerekli yerlerde ağabeyi ya da babası tarafından dövülür. Zaten o “saçı uzun aklı kısa” olan, kendisini idare etmeyi beceremeyen bir varlıktır, dolayısıyla serbest bırakılsa; “ya davulcuya ya da zurnacıya kaçacaktır”. O nedenle seçeceği eşi de kendisi belirleyemez, ona eş seçecek kişi ve kişiler önceden belirlenmiştir” (Avcı, 2012). Davulcuya ya da zurnacıya kaçmaması için gerekli önlemler onun kararı dışında çöktan alınmıştır. Bu durumda ona sadece “evet” demek kalıyor ki, bu eveti duymak için kadına hem sözlü hem de psikolojik şiddet şeklinde baskı uygulanır. “Uğursuz”, “patlamaya hazır bomba” olarak nitelendirilen kızların, evlenince de “Sırtından sopa, karınlarından sıpanın eksik olmaması gerektiğine inanılır”, ve kocadan eşine hâkim olması beklenir. Bu anlayışla kadının aşağılanması farklı bir boyut kazanarak gelişir. Onun hem doğurganlığını hem de karnındaki bebeğini kapsar, genişler ve daha da toplumsal sosyal, psikolojik bir hal alarak içinden çıkılmaz boyutlar kazanır.

İncelenen bölgede evlenerek koca evine giden kadına şiddet devam etmektedir. Bu sefer sadece kocadan değil, kocanın hem erkek hem kız kardeşlerinden aynı zamanda anne ve babasından da şiddet görmektedir. Bunun karşısında kadın sadece sabretmektedir. Çoğu zaman töre ve ölüm korkusundan kimi zaman farklı nedenlerle bir ömür baskıyı sinesine çekmektedir. Araştırmamızda tespit edilen bizce en önemli bulgulardan biri de kadının Ağrı Doğubeyazıt ve Muş Malazgirt kırsal kesiminde kendisini ikinci sınıf vatandaş olarak görmesi ve bu durumun son derece doğal bir olguymuş, kendi kaderleriymiş gibi kabul etmesidir. Anadolu’nun birçok yerinde örgütlü kadın hareketlerinin “mor halka”, mor çatı” gibi kurucularının ve yöneticilerinin erkek olması bu durumun sonucu olması muhtemeldir. Bir anlamda kadınlardan çok, erkekler kadının bu günkü durumundan kurtulması için mücadele etmektedir.

Ağrı Doğubeyazıt ve Muş Malazgirt yöresinde kadının sıklıkla karşılaştığı sorunları genel olarak şu başlıklar altında sıralayabiliriz.

- Sözel, ekonomik ve fiziksel şiddet: Baba evinde, baba, anne, ağabey ve erkek kardeşlerden, koca evinde ise koca, kayınbaba, kaynana, kocanın kız ve erkek

kardeşlerinden hem sözel ve ekonomik hem de fiziksel şiddet görmektedir. Kadın ev ekonomisinden, neyin alınıp, neyin satılacağından asla haberdar edilmez. Bölgede “Ne yapacaksan önce kadına danış ama asla onun dediğini yapma” gibi deyimleşmiş, kadını küçük düşürücü yaklaşımlara tanık olmak mümkündür.

- Ailesi ve arkadaşları ile görüşmesini yasaklama, hareket özgürlüğünü kısıtlama.
- Eğitim, kızların eğitim haklarının ve kendilerini geliştirmelerinin engellenmesi. Bölgede kızların okumalarına en fazla ilköğretimin beşinci sınıfına kadar izin verilmektedir. 4+4+4 sisteminde bu rakamın dörde ineceğine kesin gözüyle bakılabilir.
- Çocuk yaşta evlendirilme ve zorla kendilerinden büyük biriyle evlendirilme. İncelenen Muş Malazgirt bölgesinde evlendirilen kızların çoğu 12-16 yaşları arasında olmakla birlikte bu yaş aralığı evlilik için ideal olduğu varsayılmaktadır. 18-20 yaşlarındaki kızların evde kaldığı dedikodusu yapılmakta, bununla kadın üzerinde ayrı bir baskı unsuru olarak dayatılmaktadır. Genellikle çevre bölgelerden eşi ölmüş neredeyse babaları yaşındaki kimselerle çocuk yaşta evlendirilen gelinlere rastlamak mümkündür
- Evin içinde ve dışında fazla çalıştırılma: Genel anlamıyla Muş Malazgirt yöresinde evin içerisinde derlenip toparlanması, temizlenmesi, bulaşık ve çamaşırların yıkanması, çocukların üst ve başlarının temizlenmesi, yıkanmaları, çocukların bakımları, evde varsa hasta anne ve babaya bakma, yemek yapımı, sofranın kurulumu ve kaldırılması kadının yapması gereken görevler arasındadır. Bunun dışında tarlada amele olmak, hasadı toplamak, ambarlara çekmek, koyun, kuzu ya da büyük baş hayvanların bakımları, ahırlarının temizlenmesi gibi görevler yine yapacakları arasındadır. Bu gün Batı’da mevsimlik işçi olarak çalışan Doğu kökenli işçilerin çoğu kadın ve bir o kadar da çocuk olması dikkate değerdir.
- Kıskançlık kavgaları çıkararak kadını psikolojik rahatsızlıklara sürüklenme, ruh hastası olarak suçlamak.
- Çocukları kullanarak tehdit etme.
- Kadını küçümseme, aşağılayıcı sözler söyleme kendisi ve ailesine küfür etme, lakap takma vb.
- Çok eşlilik: çok eşli biri ile evlenmeye ya da evli kalmaya zorlanma.
- Berdel ve “levirat (Levirate) ölen kocanın kardeşlerinden biriyle evlendirilme” (Dalkesen, 2008, 442). Bu evliliklerden birini kabul etmeye zorlanma.
- Başlık parası; araştırmamız sonucunda en önemli tespitlerden biri de başlık parası olayıdır. XXI. yüzyılda bile Doğu, Güneydoğu ve Anadolu’nun birçok bölgesinde olduğu gibi Ağrı Doğubeyazıt yöresinde de halen kadının bir meta gibi alınıp satılmasını öngören başlık parası geleneği şekil değiştirerek devam etmesidir. Başlık parası, süt parası, bakım parası eşya parası vb. adlar altında koca tarafından para alınmakta bunun bir miktarı kıza harcansa da paranın miktarının çokluğu, çoğu zaman koca adayını belirlediği için ilkel ve kaldırılması için bölge halkının daha duyarlı davranması konusunda bilinçlendirilmesi önemlidir.
- Psikolojik şiddet: Evin içinde ve dışında davranışlarıyla kadının rahatsız olmasını, kendisinden utanmasını ya da kendisini fazlalıkmiş gibi hissetmesini sağlama.
- Töre, örf ve adetler gereği işlenen namus cinayetleri, kadının öldürülmesi, intihara sevk edilmesi, sakat bırakılması ve evden atılması.

Yörede tespit etmeye çalıştığımız tüm bu olumsuzlukların temelinde; eğitim seviyesinin düşük olması sonucu bilgisizlik, ekonomik bunalımlar, sevgisizlik, öfke, kumar ve alkol kullanımı gibi nedenler yatmaktadır.

Cennetin ayakları altında aradığımız, bizi biz eden, varlığıyla yaşamımıza anlam katan, namusumuz deyip sahip çıktığımız, uğurlarına ölümlere gidip geldiğimiz kadınları Nazım Hikmet dizelerinde şöyle özetlemiştir.

...

Bizim kadınlarımız:

Korkunç ve mübarek elleri

İnce, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle

Anamız, avradımız, yârimiz

Ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen

Ve soframızdaki yeri

Sarı öküzümüzden sonra gelen

Ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yatığımız

Ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki

Ve kara sabana koşulan ve ağıllarda

...

2. Sonuç ve tartışma

“Kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların biyolojik farklılıklarla açıklanmayacağını, kadın ve erkeklerin rolleri söz konusu olduğunda çeşitli kültürler arasında büyük farklılıklar olduğuna dikkati çeken toplumsal cinsiyet çalışmaları, bunun toplumsal düzlemde kurulduğunu savunurlar. Dolayısıyla bir toplumda kadın ve erkeğin toplumsal hayata katılım biçimi, katılım oranı, sosyal yaşamda görünürlüğü ve toplumda temsil biçimi önemli oranda o toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet algısından etkilenmektedir. Toplumların sosyal ekonomik ve kültürel yapısına uygun olarak şekillenen toplumsal cinsiyet roller düzeni buna uygun çeşitli mekanizmalarda üretmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri rejimleri ve buna uygun olarak gelişen yöntemler, mekanizmalar, tarih içinde, coğrafya, zaman, sınıfa ya da ırka göre olduğu kadar toplumun siyasi ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik göstermektedir” (Berber ve Yılmaz Eser, 2008). İncelenen bölgede ekonomik şartların değişmesi sonucunda, kadının iş dünyasına daha aktif katılması, zamanla kadın cinsiyet rollerini de değiştireceği bir gerçekliktir. Ekonomik şartların, ekonomik ilişkilerin değişmesi bölgenin toplumsal yapısının değişmesine bağlı olduğundan bölgedeki feodal yapının ve mevcut erkek hegemonyasının değişmesine bağlıdır. Feodalitenin ve erkek egemen sistemin değişmesi ata erkil ilişkileri kısmen de olsa çözecek, biraz daha anaç bir toplumsal ilişkiler zincirini de beraberinde getirecektir.

Türkiye'nin birçok yerinde çözülmeye, çökmeye yüz tutmuş ama Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ısrarla ayakta tutulmaya çalışılan feodal yapının çözülmesi için bu gün sağlıklı bir devlet politikası şarttır. Metin Berber ve Burçin Yılmaz Eser'in “Türkiye’de Kadın

İstihdamı; Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz” adlı makalelerinde; Kadın’ın gerçek anlamda Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra köyden kente yönelik göçün beraberinde getirdiği ekonomik ilişkiler sonucunda tarım dışı alanlarda çalışmaya başlamıştır (Berber, Yılmaz Eser, 2008). Bu tarihten sonra kadının toplum içerisinde algılanışını da değişime uğratmış, ekonomik özgürlüğünü kazanan kadına belli oranda bir sosyal özgürlük alanı da oluşturmuştur.

“Ekonomik kalkınmanın olmazsa olmaz koşulu üretim faktörlerinin ve sanayileşmenin olabildiğince yüksek düzeyde ve verimlilikte kullanılmasına bağlıdır. Bu faktörlerin başında iş gücünün kullanımında bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de cinsiyet açısından erkeklerin lehine bir dağılım söz konusudur” (Özer ve Biçerli, 2004). Kadının özgürleştirilmesi ve ona yönelik şiddetin hafifletilmesi için bir devlet politikası olarak kadın lehine pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Çünkü kadın, erkekle arasındaki açığı ancak ‘çalışarak ve üreterek’ kapatabilir, dolayısıyla asalak olmaya dayanan bağımlılık dizgelerini böylelikle bir bir yıkabilir. Bu ona somut bir özgürlük şansı kazandırabilir. Asalak olmaktan kurtulmadığı müddetçe kadın, erkeğe bağımlı olmaktan da kurtulamayacaktır.

Bölgede ilk başta toprak reformu gibi adımlar atılmalı sonraki yıllarda bölgede sanayinin geliştirilmesi sağlandıktan sonra, eğitim alanında cesur ve güçlü adımlar atılmalıdır. Sanayisi gelişmiş, eğitim sistemleri oturmuş bir yerde bazı sorunların kendiliğinden çözüme kavuşacağı görülecektir. Yapılan araştırmalar ekonomik yetersizlikler ve yoksulluğun kadına yönelik şiddet olayını artıran başlıca neden olarak göstermektedir. Yoksul ailelerde yaşayan kadınlarla yapılan konuşmalar sonucunda fakir insanların eşlerine daha fazla şiddet uyguladıkları ya da erkeğin şiddete yönelmesinde bir neden olarak gösterildiği ortaya çıkmıştır.

Bölgede iş imkânlarının çoğalması, ekonominin düzelmesi, kadınların ekonomik faaliyetlere katılması sonucunda kadınların toplum içindeki rollerini de değiştireceği gibi toplumun kadına bakış açısını ve erkeğin kadına yaklaşımını da değiştirecektir.

Kadının hayat şartları, o toplumun uygarlık seviyesinin ölçüsünü verir bize. Kadını geri kalmış toplumun, hayat damarlarından birisinin tıkanıp söylemek abartılı olmayacaktır. Toplumun yarısını oluşturan kadınlara gereken önemi vermeyen toplumların ilerlemesi mümkün değildir.

Kadınları cinsel ve görsel özellikleri ile değil; kişilikleri, düşünceleri, davranışları, kendisini geliştirmesi gibi özellikleri ile yorumlamak gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AVCI. R, (2012), www.kiziltepegazetesi.com.
- BERBER. M, YILMAZ ESER. B, (2008), Türkiye’de Kadın İstihdamı: Ülke ve Bölge Düzeyinde Sektörel Analiz, İş-Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C. 10, S. 2, s. 302-312.
- DALKESEN. N, (2008), İslam Öncesi Devirlerde Orta Asya’da Değişen Kadın Erkek İlişkilerinde Töre, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Gaziantep, S. 7/2, s. 441-449.

- DİŞSİZ. M, HORTUN ŞAHİN. N, (2008), Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu, Kadına Yönelik Şiddet, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, C. 1, S. 1, s. 50-58.
- ICPD (International Conferance on Population and Development), Uluslararası Nufus ve Kalkınma Konferansı, Programme of Action of the International Conferance On Population and Development, Cairo, 5-13 September, 1994.
- GÜLER. N, TEL. H, ve ÖZKAN TUNCAY. F, (2005), Kadının Aile İçinde Yařanan Şiddete Bakışı, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakóltesi Dergisi, Sivas, S. 27/2, s. 51-56.
- ÖKTEN. Ő, (2009), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Jurnal of International Social Research, Volume 2/8 Summer 2009, s. 302-312.
- ÖZER. M, BIERLİ. K, (2003-2004), Türkiye’deki Kadın İş gücünün Panel Veri Analizi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eskişehir, s.54-84. www.hurriyet.com.tr/aileiisiddet.
- VAHİP. I, DOğANAVŞARGİL. Ö, (2006), Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız, Türk Psikiyatri Dergisi, S. 17/2, s. 107-114.
- YILDIRIM. A, (1993), Sıradan Şiddet, Kadına ve ocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları, İstanbul.